

Remissyttrande RISE - En säker tillgång till dricksvatten av god kvalitet – Betänkande av 2020 års dricksvattenutredning, SOU 2021:81

RISE är Sveriges forskningsinstitut och innovationspartner. I internationell samverkan med företag, akademi och offentlig sektor bidrar vi till ett konkurrenskraftigt näringsliv och ett hållbart samhälle. Våra 2 800 medarbetare driver och stöder alla typer av innovationsprocesser. RISE är ett oberoende, statligt forskningsinstitut som erbjuder unik expertis och ett 100-tal test- och demonstrationsmiljöer för framtidssäkra teknologier, produkter och tjänster.

RISE har en bred kompetens inom vattenområdet och bedriver verksamhet inom b.la. hållbar vattenförsörjning och vattenanvändning samt industrins- och jordbrukets vattenanvändning. Vi arbetar med säkerhetsrelaterade frågor och digitalisering kopplat till VA-system. Vi utför provning och certifiering av material och komponenter och bedriver forskning kopplad till utveckling av rör och korrosion i rör och anläggningar. Forskning bedrivs även inom vattenrening, mikrobiologisk vattensäkerhet och på mikroföroreningar (t.ex. PFAS). Andra vattenrelaterade arbetsområden är kopplade till tillståndprocesser, hållbar dagvattenhantering, klimatanpassning, små avloppssystem samt resursåterförande avlopp.

I beredningen av detta ärende har en bredd av RISE kompetenser inom vattenområdet deltagit: Urban Water Management (Kristina Dahlberg, Josefine Klingberg, Erik Kärrman), Uppkopplat samhälle (Maya Miltell), Samhällssäkerhet (Tove Mallin, Kerstin Eriksson, Jennie Sohlberg), Infrastructure management (Anna Månsson), Jordbruk och Trädgård (Birgitta Raaholt), Produktcertifiering (Stefan Coric) samt Elenor Bernelow Loyd – Avdelningschef för Infrastruktur och betongbyggande.

Bakgrund

EU har beslutat om ett nytt dricksvattendirektiv. 2020 års dricksvattendirektiv är en revidering av 1998 års dricksvattendirektiv och ska vara genomfört senast 12 januari 2023. Det nya EU-direktivet innehåller en del förändringar i jämförelse med det nu gällande. En stor skillnad är att en riskbaserad metod för dricksvattensäkerhet som omfattar hela försörjningskedjan, från tillrinningsområde till fastighetsinstallationer, införs. Andra delar av direktivet rör högre krav på material i kontakt med dricksvatten, bestämmelser kopplat till läckage i distributionssystem, förbättrad tillgång på dricksvatten för marginaliserade grupper samt ökade krav på inrapportering till EU och på information till allmänheten. Det nya direktivet har även uppdaterat parameterlistorna för kontroll av dricksvatten utefter råd från Världshälsoorganisationen (WHO).

RISE Research Institutes of Sweden AB

Under 2020 tillsatte regeringen en dricksvattenutredning för att utreda hur 2020 års dricksvattendirektiv kan implementeras i svensk rätt. Utredningen färdigställdes i oktober 2021 och ger förslag till uppdelning av ansvarsområden på olika myndigheter samt förslag till författningsförändringar.

RISE synpunkter på utredningens huvudbetänkande

RISE anser att utredningen är väl genomförd och ställer sig positiva till de flesta av de framtagna förslagen på hur 2020 års dricksvattendirektiv kan genomföras i svensk rätt. I en del fall har RISE en annan uppfattning om hur direktivet kan implementeras eller synpunkter på viktiga aspekter att beakta vid myndigheternas framtagande av föreskrifter. Nedan följer en beskrivning av dessa synpunkter uppdelade per kapitel i utredningen.

Övergripande synpunkter:

Tanken i direktivet genomsyras av ett synsätt från ax till limpa, men genomförandet av direktivet i Sverige blir väldigt uppdelat. Det är många olika aktörer som är inblandade. Risken med det är att det blir ottydligt var gränsdragningen mellan olika ansvarsområden går och att ingen ser till och tar ansvar för helheten. Det blir därför särskilt viktigt att den nationella samordningsgruppen fungerar på ett tillfredsställande sätt.

Utredningen lyfter på flertalet ställen i utredningen att en annan myndighetsstruktur kan vara mer fördelaktig och bör utredas vidare. RISE delar denna uppfattning.

Synpunkter på delar av utredningens huvudbetänkande

Kap. 9. Parametervärden och punkten där dessa ska iakttas (artikel 4–6)

Utredningens förslag:

Livsmedelsverket ska utifrån befintliga bemyndiganden i livsmedelslagen (2006:804) och livsmedelsförordningen (2006:813) besluta om vilka parametervärden som ska fastställas för del A, B och C i bilaga I. Folkhälsomyndigheten ska besluta om vilka parametervärden som ska gälla för del D i bilaga I. Ett nytt bemyndigande om detta ska införas i förordningen (1998:899) om miljöfarlig verksamhet och hälsoskydd. Det kan göras med stöd av utredningens föreslagna bestämmelse i 9 kap. 5 a § miljöbalken. Vidare uppfyller svensk rätt redan bestämmelsen om var parametervärdena ska iakttas.

RISE synpunkter:

RISE är positiva till att 2020 års dricksvattendirektiv har uppdaterat parametervärden efter rekommendationer från Världshälsoorganisationen (WHO) och tillstyrker att Livsmedelsverket meddelar de ytterligare eller justerade föreskrifter som behövs för att kraven i artikel 5 och del A, B och C i bilaga I uppfylls. RISE är positiva till den bevakningslista som kommissionen ska ta fram och RISE delar utredningens uppfattning att det ska åligga Livsmedelsverket att bevaka denna lista. RISE ställer sig dessutom mycket positiva till att kommissionen arbetar för att fastställa tekniska riktlinjer för provtagning och analysmetoder avseende övervakning av per- och polyfluorerade ämnen.

Avseende parametervärlden i bilaga 1, del D tillstyrker RISE att Folkhälsomyndigheten får meddela föreskrifter då detta endast gäller för riskbedömningen av fastighetsinstallationer.

Det behöver dock tydligt framgå i Folkhälsomyndighetens föreskrifter att kvalitetsavvikelser i enstaka fastigheter till följd av fastighetsinstallationer, inte ska medföra krav på förändringar i den dricksvattenkvalitet som distribueras.

Kap.10. Riskbaserad metod för vattensäkerhet

Kap.10.1 En riskbaserad metod för dricksvattensäkerhet ska införas

Utredningens övervägande:

Vid genomförandet av den riskbaserade metoden ska enligt 2020 års dricksvattendirektiv internationellt erkända principer för vattensäkerhet beaktas. Den riskbaserade metoden ska genomföras i svensk rätt genom att befintlig lagstiftning justeras och kompletteras. Befintlig myndighetsstruktur och ansvarsfördelning ska om möjligt behållas. Eftersom det krävs detaljerade bestämmelser ska det utöver materiella bestämmelser i lag och förordning införas bemyndiganden för regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer att meddela de föreskrifter som behövs för att genomföra direktivet i svensk rätt.

RISE synpunkter:

RISE ställer sig positiva till att en riskbaserad metod införs och appliceras på hela försörjningskedjan då detta är ett steg mot en säkrare och mer robust dricksvattenförsörjning.

Avseende den faroanalys som ska genomföras anger utredningen att det först ska göras en inventering av alla faror som kan finnas i de olika delarna av försörjningssystemet.

RISE anser att formuleringen om att *alla* faror ska inventeras bör formuleras om då det inte är möjligt att vara säker på att *alla* faror identifierats i en faroanalys. RISE anser att en riskanalys är ett viktigt verktyg i syfte att avvärja potentiella faror genom antingen förebyggande arbete eller framtagande av korrigerande åtgärder. Det är dock viktigt att inte fullt ut förlita sig på en riskanalys och RISE ser vikten av ett kompletterande arbete med övervakning, tidiga varningssystem och rå- och dricksvattenkontroll för att kunna säkerställa att den befintliga beredningen är fullgod och anpassad efter råvattenkvaliteten samt för att garantera ett hälsosamt och rent dricksvatten.

Kap.10.2 Artikel 8 Tillrinningsområden avseende uttagpunkter för dricksvatten

Utredningens förslag:

Nya bestämmelser ska införas i miljöbalken och vattenförvaltningsförordningen för att genomföra direktivets krav om riskbedömning och riskhantering avseende tillrinningsområdena för uttagpunkter för dricksvatten i svensk rätt. Det ska av dessa bestämmelser framgå att det är vattenmyndigheterna som ska utföra riskbedömningen och besluta om riskhanteringsåtgärder. Havs- och vattenmyndigheten och SGU får inom sina respektive ansvarsområden meddela föreskrifter om riskbedömningen och riskhanteringen. Havs- och vattenmyndighetens samlade ansvar för vattenförvaltningen inbegriper även de uppgifter som följer av 2020 års dricksvattendirektiv. Det är vattenmyndigheterna som ska bestämma tillrinningsområdena för uttagpunkter för dricksvatten inom respektive vattendistrikt. Eventuella gränsöverskridande tillrinningsområden får hanteras via de kontakter som hanterar andra gränsöverskridande frågor i vattenförvaltningen.

RISE synpunkter:

RISE är positiva till att det sker en samordning mellan den miljöövervakning som ska ske enligt EU:s ramdirektiv för vatten och den riskanalys som ska utföras avseende tillrinningsområdena för uttagspunkter för dricksvatten, enligt kapitel 8 i 2020 års dricksvattendirektiv. RISE har dock identifierat ett par utmaningar och utvecklingspotentialer.

Vattenmyndigheten har i uppdrag att sammanhålla vattenförvaltningen i de nationella avrinningsområdena. RISE anser att den riskanalys som kommer krävas här kommer ske på en mycket mer lokal skala än den systemnivå som är relevant för vattenmyndigheterna.

Utredningen lyfter att det redan idag finns en viss otydlighet kring Vattenmyndigheternas uppdrag och ansvar vilket skapar svårigheter i utförandet. RISE ser att en addering av detta områdesperspektiv och uppdrag kan försvåra ytterligare. Att ge vattenmyndigheterna ansvar för riskanalysen kan förväntas resultera i att de i sin tur ger länsstyrelserna i uppdrag att ta fram regionala underlag och analyser vilket resulterar i ett onödigt processled. Att i stället direkt ge ansvaret och budget för detta till länsstyrelserna, som innehar en bättre insikt i frågor kopplade till riskområden och påverkanskällor, ger en mer effektiv förvaltning och användning av resurser, tydligare ansvar och kortare kommunikationsled.

Om ansvaret måste ligga på vattenmyndigheten ser RISE att det är viktigt att ansvarsfördelningen är mycket tydlig i uppdraget. Att förenkla för vattenmyndigheten genom att från början öronmärka budget för länsstyrelser resp. vattenmyndighetens koordinering av arbetet kan också förenkla och effektivisera. RISE anser även att det är viktigt att det finns en tydlig struktur för informationsutbyte mellan vattenmyndigheten och dricksvattenproducenterna då riskanalysen ska ligga till grund framtagande av program för råvattenkontroll, vice versa ska data från råvattenkontrollen komplettera den miljöövervakning som vattenmyndigheten ansvarar för.

Sammanfattningsvis ställer sig RISE positiva till samordningen mellan EU:s vattendirektiv och 2020 års dricksvattendirektiv avseende den riskanalys som ska genomföras av tillrinningsområden, men vill poängtera att det kan finnas mer ändamålsenliga och effektiva ansvarsuppdelningar, särskilt med tanke på klassificering av vattenförekomster och översikt av vattenförvaltningsorganisationen.

Kap.10. 3 Artikel 8 Råvattenkontrollen**Utredningens förslag:**

Den verksamhetsutövare som producerar dricksvatten ska fortsatt ha ett ansvar att kontrollera det råvatten som tas in i vattenverket för att beredas till dricksvatten. Livsmedelsverket ska utifrån befintliga bemyndiganden i livsmedelslagen och livsmedelsförordningen förtydliga verksamhetsutövarens skyldigheter gällande denna kontroll i dricksvattenföreskrifterna. Livsmedelsverket och SGU bör få ett regeringsuppdrag att närmare undersöka hur råvattendata kan samlas in och hanteras samt hur vattenmyndigheterna kan få tillgång till de uppgifter som behövs i arbetet med vattenförvaltningen, beträffande riskbedömningen avseende tillrinningsområdena för uttagspunkter för dricksvatten.

RISE synpunkter:

RISE ser positivt på att verksamhetsutövaren har ett fortsatt ansvar för kontrollen av det råvatten som tas in till vattenverket för beredning till dricksvatten. RISE är även mycket positiva till att Livsmedelsverket får i uppdrag att ta fram föreskrifter för råvattenkontroll då

detta kommer att underlätta för verksamhetsutövare att göra rätt samt i förlängningen bidra till ett säkrare dricksvatten. Vid framtagande av dessa föreskrifter är det viktigt att omfattningen av kontrollen kan anpassas efter lokala förutsättningar och därmed inte görs mer omfattande än vad som är nödvändigt för att säkerställa ett hälsosamt och rent dricksvatten.

Kap.10.4 Artikel 9 Försörjningssystemet

Utredningens förslag:

Det är den verksamhetsutövare som producerar dricksvatten eller tillhandahåller det från en distributionsanläggning som ska utföra riskbedömningen avseende försörjningssystemet. Verksamhetsutövaren ska beakta riskbedömningen avseende tillrinningsområdet i detta arbete. Det ska därför införas en bestämmelse med innebörden att vattenmyndigheten ska informera verksamhetsutövaren om myndighetens riskbedömning avseende tillrinningsområdet. Det är upp till Livsmedelsverket att utifrån befintliga bemyndiganden i livsmedelslagen och livsmedelsförordningen meddela de föreskrifter som i övrigt behövs för att genomföra artikel 9 i svensk rätt. Mindre verksamhetsutövare ska under de förutsättningar som anges i artikel 9 undantas från kravet på att utföra en riskbedömning avseende försörjningssystemet. Det får anses vara upp till Livsmedelsverket att göra en sådan beräkning och bedömning.

RISE synpunkter:

RISE är positiva till att det är verksamhetsutövaren som producerar eller tillhandahåller dricksvatten som ska utföra riskbedömningen av försörjningssystemet. Vid framtagande av föreskrifter inom detta område ser RISE ett det är viktigt att de bygger på de etablerade metoderna som idag används för riskbedömning i försörjningssystemet som exempelvis HACCP och Mikrobiologisk barriäranalys (MBA).

Då riskanalyser med HACCP och MBA bygger på den riskanalys som genomförs av tillrinningsområdet samt den råvattenkontroll som utförs, är det av stor vikt att informationsutbytet mellan vattenproducenterna och vattenmyndigheten sker på ett tydligt och effektivt sätt.

Kap.10.5 Artikel 10 Fastighetsinstallationer

Utredningens förslag:

Bestämmelser om riskbedömningen avseende fastighetsinstallationer ska föras in i miljöbalken och förordningen om miljöfarlig verksamhet och hälsoskydd. Av dessa ska framgå att det är Folkhälsomyndigheten som ska utföra riskbedömningen avseende fastighetsinstallationer. Samråd ska i vart fall ske med Boverket, Livsmedelsverket, Kemikalieinspektionen, försvarsinspektören för hälsa och miljö och länsstyrelserna. Riskbedömningen ska vara av övergripande karaktär och får inte avse enskild egendom. Riskbedömningen innefattar viss övervakning av legionella och bly. En sådan övervakning får inriktas på prioriterade fastigheter. Det är Folkhälsomyndigheten som bestämmer vad som är en prioriterad fastighet. Om Folkhälsomyndigheten begär det ska kommunerna och länsstyrelserna lämna de uppgifter som myndigheten behöver för att utföra riskbedömningen. Detsamma gäller uppgifter från den som bedriver verksamhet eller vidtar åtgärder som kan befaras medföra olägenheter för människors hälsa.

RISE synpunkter:

RISE är positiva till att det utökade kravet på riskbedömning av fastighetsinstallationer och att den riskbaserade metoden även appliceras i denna del av försörjningskedjan.

RISE ser dock att det är viktigt att metoden för riskbedömningen blir tydligt beskriven samt att Folkhälsomyndigheten tar fram tydliga definitioner för vad som avses med en prioriterad fastighet. Detta för att möjliggöra att riskbedömningen utförs på ett likvärdigt sätt i alla kommuner samt för att verksamhetsutövare ska kunna uppskatta omfattningen av det arbete som behöver utföras samt de resurser som krävs för genomförandet av riskbedömningen.

Kap.11. Artikel 11 Material i kontakt med dricksvatten**Utredningens förslag:**

Reglering om material och produkter i kontakt med dricksvatten omfattas av plan- och bygglagens tillämpningsområde. De nya bestämmelser som föranleds av artikel 11 i 2020 års dricksvattendirektiv ska därför huvudsakligen samlas i plan- och bygglagstiftningen. Ett nytt stycke ska införas i 3 kap. 9 § plan- och byggförordningen som tydliggör vilka krav som ska vara uppfyllda när det gäller material som kommer i kontakt med dricksvatten och som används i installationer för uttag, beredning, lagring eller distribution av dricksvatten vid uppförande, ändring eller underhåll av ett byggnadsverk.

Kemikalieinspektionen ska ansvara för Sveriges ansökningar till Echa enligt artikel 11.5 i direktivet. Myndigheten ska även ha ansvar för att ge vägledning till de ekonomiska aktörer som vill göra ansökningar enligt artikeln. Boverket ska ansvara för marknadskontroll över produkter som omfattas av artikel 11 i 2020 års dricksvattendirektiv. Kemikalieinspektionen ska bistå Boverket i marknadskontrollen vad gäller produkternas kemiska egenskaper. Boverket ska också vara ansvarig för samordning av frågor om material och produkter som kommer i kontakt med dricksvatten. Boverket är redan idag ansvarig myndighet för att lämna stöd och vägledning kring material och produkter i kontakt med dricksvatten. Myndigheten ska fortsatt ha ett sådant ansvar. Den närmare regleringen kring testning och godkännande av slutmaterial kommer senare att slås fast i kommissionens genomförandeakt. Först när denna finns på plats kan nya bestämmelser tas fram om testning och godkännande av slutmaterial och förbud mot att släppa ut produkter som innehåller slutmaterial som inte är godkända. Sådana bestämmelser bör placeras i plan- och byggförordningen. För att regeringen ska kunna besluta om sådana nya bestämmelser ska det i plan- och bygglagen regleras att regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om sådana material och produkter avsedda att komma i kontakt med dricksvatten som avses i artikel 11 i 2020 års dricksvattendirektiv. Boverket ska vidare bemyndigas att meddela närmare föreskrifter om material och produkter avsedda att komma i kontakt med dricksvatten

RISE synpunkter:

RISE är positiva till att reglering av produkter i kontakt med dricksvatten fortsatt skall omfattas av plan- och bygglagen med dess tillämpningsområden. RISE håller med om bedömningen att artikel 11 i direktivet är mest lämplig att implementeras under plan- och bygglagen. RISE ser dock problem med att viktiga begrepp som installation, produkt, slutmaterial och material inte är definierade. Det riskerar att skapa en förvirring över vilka material och produkter som berörs av direktivet. Är en produkt enligt artikel 11 enbart en produkt som är avsedd att stadigvarande ingå i ett byggnadsverk, eller har begreppet en bredare definition? Hur definieras begreppet installation och vilken avgränsning görs till andra material och produkter i en installation? Omfattas till exempel trycksatta delar i en spolcistern, varmvattenberedare eller en vattenkylare? RISE anser därför att stor vikt bör läggas av

föreskrivande myndighet på att begreppen enligt ovan blir tydliga i de föreskrifter som framöver skall antas.

I det fortsatta arbetet med att utforma mer detaljerade regler kring material i kontakt med dricksvatten är det viktigt att hänsyn tas till svenska förhållanden. Det är viktigt att testmetoder utformas på ett sätt som ger förutsättningar att material lämpliga för avsedd användning i svenska dricksvatteninstallationer blir upptagna på de europeiska positivlistorna. Medlemsstaternas flera olika typer av vatten med vitt skilda egenskaper skapar utmaningar vid utformning av de nya godkännandeförfarandena. RISE anser att det är viktigt att Sverige bidrar med materialexperter som stöd vid utformning av de genomförandeakter som beskrivs i artikel 11.2.

RISE gör bedömningen att det svenska frivilliga typgodkännandesystemet kan användas fram tills övergångstiden gått ut för de delegerade akter som beskrivs i artikel 11.8. Detta under förutsättning att typgodkännandesystemet uppdateras med de metoder för testning och godkännande av slutmaterial som beskrivs i artikel 11.2 c. RISE har för avsikt att uppdatera certifieringsregel för typgodkännande av produkter i kontakt med dricksvatten (CR 068), när sådana förfarande, metoder och positivlistor finns publicerade. När certifieringsregel för typgodkännande anpassas till det nya drickvattendirektivet anser RISE att tillverkarna av produkter i kontakt med dricksvatten får en möjlighet att visa att produkter uppfyller direktivets minimikrav för hygien avseende material som kommer i kontakt med dricksvatten.

Kap.13. Vattenläckage

Kap.13.1 Artikel 4.3 Nytt krav att bedöma och åtgärda vattenläckage

Utredningens förslag:

En ändring ska göras i 13 § vattentjänstlagen som tydliggör att en huvudman är skyldig att underhålla en allmän va-anläggning och se till att den på ett tillfredställande sätt fyller sitt ändamål. Livsmedelsverket ska av regeringen ges i uppdrag att göra en bedömning av vattenläckagenivåerna och av potentialen för minskat vattenläckage i Sverige. Livsmedelsverket ska vid genomförandet av uppdraget samråda med Havs- och vattenmyndigheten. Om Sveriges läckagenivåer visar sig överstiga det av kommissionen framtida fastställda tröskelvärdet ska regeringen besluta om en handlingsplan med åtgärder som ska vidtas för att minska läckagenivån. Regeringen bör lämna ett särskilt uppdrag till Havs- och vattenmyndigheten att ta fram ett förslag till sådan plan. Havs- och vattenmyndigheten ska få ett samordnande ansvar för tillsynen över att de åtgärder som framgår av handlingsplanen vidtas. Myndigheten ska också ge den vägledning som behövs för att handlingsplanen ska kunna genomföras på ett bra sätt.

RISE synpunkter:

RISE är positiva till förtydligandet i vattentjänstlagen om att en huvudman är skyldig att underhålla en allmän VA-anläggning. För att detta ska få önskvärd effekt kan det dock vara relevant med ett förtydligande om omfattningen av de åtgärder samt förnyelseplanering som avses för att kommuner ska kunna motivera finansieringen av de åtgärder som krävs. RISE ser även att det skulle vara lämpligt med ett förtydligande i vattentjänstlagen om möjligheten till att fondera pengar för framtida investeringar i underhåll.

RISE ställer sig även positiva till de nya kraven om rapportering av vattenläckagenivåer då det är ett viktigt steg mot en mer resurseffektiv vattenförsörjning samt ett säkrare dricksvatten, då

utläckage av vatten även innebär att det kan ske inläckage av förorenat vatten vid tryckförluster i ledningsnät.

RISE är positiva till att Livsmedelsverket får i uppdrag att göra en bedömning av vattenläckagenivåerna. RISE anser dock inte att HaV är lämplig myndighet för att ansvara för den handlingsplan som kan behöva tas fram för att minska läckagenivåerna från distributionsledningarna. I instruktionen (2011:619) är det relativt tydligt att HaV har ansvar för havs- och vattenmiljö och vattenförvaltning med fokus på miljö och biodiversitet. Dricksvattenläckage bör inte ha någon större påverkan på vattenkvalitet i recipient (till skillnad från avloppsvattenläckage) och HaV innehar inte industrikompetens, vilket innebär att de varken har incitament eller kompetens för att arbeta med frågan. Det saknar koppling till andra uppdrag och rymms inte inom deras instruktion generellt.

RISE anser i stället att Livsmedelsverket, som föreslås få i uppdrag att göra en bedömning av vattenläckagenivåerna, även får i uppdrag att ta fram en eventuell handlingsplan med åtgärder för att minska läckagenivån. Livsmedelsverket har även en nationell samordningsgrupp för dricksvatten, vilken kan vara relevant för framtagande av denna typ av handlingsplan.

Utredningen menar även att ansvarsuppdelningen, om möjligt, bör efterfölja befintlig myndighetsstruktur. I kap 10 om riskbedömning är försörjningskedjan tydligt indelad där SGU och Havs- och vattenmyndigheten ansvarar för delen fram till intagspunkten varefter Livsmedelsverket ansvarar för försörjningskedjan från intagspunkt till förbindelsepunkten i ledningsnätet där Boverket och Folkhälsomyndigheten tar över ansvaret. Uppföljning och åtgärder kring läckagenivåer ligger inom distributionen av dricksvatten och bör således ligga inom Livsmedelsverkets ansvarsområde för att följa strukturen i övrigt.

Kap.18 System för rapportering

Kap.18.1 Artikel 18 Ett nytt system för rapportering

Utredningens förslag:

Det är upp till respektive utpekad myndighet att fullgöra den rapporteringsskyldighet som följer av 2020 års dricksvattendirektiv genom att upprätta och därefter uppdatera de dataset som anges i artikel 18. Dataseten ska göras tillgängliga för Europeiska kommissionen, Europeiska miljöbyrån och europeiska centrumet för förebyggande och kontroll av sjukdomar. Livsmedelsverket ska fullgöra den rapportering som följer av artikel 18.1 a och c–e. En ny bestämmelse om detta ska införas i livsmedelsförordningen (2006:813). Livsmedelsverket får meddela föreskrifter om skyldighet för den verksamhetsutövare som producerar eller tillhandahåller dricksvatten att lämna uppgifter till Livsmedelsverket. Livsmedelsverket ska få möjlighet att förelägga den verksamhetsutövare som inte lämnar den information som Livsmedelsverket behöver för att fullgöra sitt uppdrag. Ett sådant föreläggande får förenas med vite. Havs- och vattenmyndigheten ska fullgöra den rapportering som följer av artikel 18.1 b och som rör information om den riskbedömning och riskhantering avseende tillrinningsområdena för uttagpunkter för dricksvatten som utförts i enlighet med artikel 8. En sådan skyldighet ska regleras i vattenförvaltningsförordningen (2004:660). Det är vattenmyndigheterna som ska förse Havs- och vattenmyndigheten med relevant underlag för att denna myndighet ska kunna fullgöra sitt uppdrag. Havs- och vattenmyndigheten får enligt 9 kap. 3 § vattenförvaltningsförordningen att meddela närmare föreskrifter om hur och när dessa uppgifter ska redovisas. Folkhälsomyndigheten ska fullgöra den rapportering som följer av artikel 18.1 b och som rör information om den riskbedömning avseende

fastighetsinstallationer som utförts i enlighet med artikel 10. En sådan skyldighet ska införas i förordning (1998:899) om miljöfarlig verksamhet och hälsoskydd.

RISE synpunkter:

Angående det system för rapportering som föreslås vill RISE lägga vikt vid att datamodeller för inrapportering av data utformas strategiskt för att delning av data ska förenklas mellan olika myndigheter och system. Samordning kommer inte bara behöva ske mellan lagstiftning, utan även mot existerande metoder.

Som nämnt kan inrapportering behöva göras till flera olika myndigheter, och rapportering bör förenklas och samordnas i största möjliga mån. Det nya systemet måste uppfylla krav från Inspiredirektivet kring interoperabilitet (Regulation No 1312/2014) och kommer även behöva beakta kommande lagförslag: Data Governance Act, Data Act, Open Data och The Artificial Intelligence Act. Det kommer också vara viktigt att kunna analysera data tillsammans med data från till exempel nationell miljöövervakning.

Att se över vilka system, datamodeller och behov som är relevanta att ta hänsyn till måste göras. Det behövs även en översikt av ägande och informationsklassningsprocesser för dessa data för att säkerställa adekvat säkerhet vid byte av informationsägare. Säker hantering och delning av data blir en viktig förutsättning då inläsning av data i fel system eller hos fel myndighet som leder till otillgänglighet också kan utgöra en säkerhetsrisk. Myndigheten för digital förvaltning (DIGG) och Sveriges Kommuner och Regioner (SKR) bör tidigt kopplas in för bistå med expertis. Man bör också lära av tidigare använda system och inrapporteringsmodeller som använts i vattenförvaltningen, exempelvis VISS och vattentäcksarkivet som nämns, och beakta synpunkter från användare av dessa.

Kap.19 Informationsutbyte och sekretess

Utredningens förslag:

Befintliga bestämmelser i offentlighets och sekretesslagen är tillräckliga för att skydda känsliga uppgifter i de riskbedömningarna som enligt direktivet ska utföras gällande tillrinningsområdena för uttagpunkter för dricksvatten, försörjningssystemet och fastighetsinstallationer. Det behövs inte några nya sekretessbrytande bestämmelser för att möjliggöra det informationsutbyte som den riskbaserade metoden förutsätter mellan myndigheter och den som producerar eller tillhandahåller dricksvatten. Berörda myndigheter och aktörer måste beakta bestämmelserna i säkerhetsskyddslagen vid informationsutbyte som rör säkerhetsskyddsklassificerade uppgifter. De möjligheterna till undantag från att tillgängliggöra uppgifter som anges i artikel 17 ska utnyttjas. Livsmedelsverket ska närmare föreskriva om vilka undantag som får göras från informationsskyldigheten. Ett bemyndigande som ger myndigheten en sådan föreskriftsrätt föreslås i kapitel 17. Även i fråga om vilka uppgifter som ska rapporteras till EU bör de möjligheter till undantag som anges i artikel 18 utnyttjas. Det ska framgå av livsmedelsförordningen, vattenförvaltningsförordningen och förordningen om miljöfarlig verksamhet och hälsoskydd. Det ska särskilt anges att säkerhetsskyddsklassificerade uppgifter enligt säkerhetsskyddslagen inte ska omfattas av rapporteringen. Det bör vara den verksamhetsutövare som producerar eller tillhandahåller dricksvatten som ska avgöra vilka uppgifter som ska lämnas till Livsmedelsverket för vidare rapportering till EU. Gällande bestämmelser om personuppgiftsbehandling ska beaktas vid tillgängliggörandet av information till allmänheten och rapporteringen.

RISE synpunkter:

Utredningen har ålagt Livsmedelsverket, Havs- och Vattenmyndigheten och Folkhälsomyndigheten ansvar för den rapportering som ska ske till EU enligt artikel 18 i 2020 års dricksvattendirektiv.

De uppgifter de enskilda verksamhetsutövarna lämnar till myndigheterna för vidare rapportering till EU ska enligt utredningens förslag inte innehålla säkerhetsskyddsklassificerade uppgifter. Bedömningen av vad som utgör en säkerhetsskyddsklassificerad uppgift genomförs av den enskilda verksamhetsutövaren, med grund i respektive utövarns säkerhetsskyddsanalys. Aggregerat kan dock de samlade uppgifterna från flera eller samtliga verksamhetsutövare omfattas av krav på säkerhetsskydd i enlighet med Säkerhetsskyddslagen. RISE vill därför framhålla vikten av att den myndighet som sammanställer, hanterar och vidarebefordrar uppgifterna säkerställer att den aggregerade informationen inte utgör säkerhetsskyddsklassificerade uppgifter.

Kap.22 Konsekvensutredning**RISE synpunkter:**

RISE saknar en djupare konsekvensanalys av hur den riskbaserade metoden för dricksvattenssäkerhet kommer att påverka miljötillståndsprocessen och den gröna omställningen och då särskilt med tanke på kraven enligt artikel 8, att det ska utföras en riskbedömning och riskhantering avseende tillrinningsområdena för uttagspunkter för dricksvatten.

Implementeringen av ramdirektivet för vatten har i praktiken gjort det svårt att tillåta utökningar av verksamheter eller nya verksamheter delvis beroende på att befintlig verksamhet sätter stopp för ytterligare påverkan. Ytterligare utsläpp innebär ofta en otillåten försämring eller ett äventyrande av möjligheten att uppnå den status som vattnet ska ha enligt en miljökvalitetsnorm vilket innebär att utsläppet inte kan tillåtas. Det innebär i sin tur att ny verksamhet eller utökad verksamhet kan få svårt att få tillstånd.

Åtgärdsprogrammen enligt vattenförvaltningsförordningen är verktyg för att uppnå de miljökvalitetsnormer som vattenmyndigheterna beslutat om. De ska bl.a. innehålla åtgärder för att åstadkomma omprövning av tillstånd eller villkor (myndighetsinitierad omprövning). Eftersom detta inte sker i praktiken blir det en konservering av nuvarande läge. Först till kvarn-principen gäller.

Regelverket har också lett till omfattande krav på beslutsunderlag - underlag som verksamhetsutövarna ska prestera.

Dricksvattendirektivet och ramdirektivet för vatten hänger intimt samman. I konsekvensutredningen saknas en djupare analys av hur implementeringen av dricksvattendirektivet kommer att påverka miljötillståndsprocessen. Hur kommer implementeringen att påverka verksamhetsutövarna vad avser eventuellt utökade krav på underlag i miljötillståndsprocessen och hur kommer det att påverka möjligheten att etablera ny eller utökad verksamhet?

Det innebär också i detta sammanhang en osäkerhet att en definition av tillrinningsområde saknas eftersom det kan påverka avgränsningen av ett beslutsunderlag.